

Збірник методичних рекомендацій Збройних Сил України

Відповідальність військових службових осіб за своєю юридичною суттю є необхідним правовим засобом надійної охорони військового правопорядку від правопорушень. Вона вважається певною гарантією міцності і непорушності військового правопорядку, а також забезпечує належний стан боєготовності та боєздатності військових підрозділів.

Пропонований збірник містить загальну характеристику військових правопорушень, їх правову природу, особливості правозастосування під час воєнного стану.

Видання буде корисне військовослужбовцям, військовозобов'язаним, практикуючим правникам, здобувачам юридичної освіти та їх викладачам, працівникам правоохоронних органів та органів правосуддя, правозахисникам.

ЗБІРНИК МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЗСУ

ЩОДО:

- СУТНОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОРУШЕНЬ СТАТУТНИХ ПРАВИЛ
- ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ
- УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ
- ПЛАНУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ,
- ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗСУ
- ОЦІНКИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ
- РОЗ'ЯСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ЗСУ

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2023

Збірник методичних рекомендацій ЗСУ щодо: сутності та профілактики **3-41** попередження порушень статутних правил індивідуально-виховної роботи у військовій частині; управлінської діяльності у військовій частині; планування гуманітарного, соціального забезпечення; організації інформаційної роботи у ЗСУ; оцінки морально-психологічного стану особового складу; роз'яснення антикорупційного законодавства та механізму протидії корупції у ЗСУ. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 240 с.

ISBN 978-966-370-899-7

Відповідальність військових службових осіб за своєю юридичною суттю є необхідним правовим засобом надійної охорони військового правопорядку від правопорушень. Вона вважається певною гарантією міцності і непорушності військового правопорядку, а також забезпечує належний стан боєготовності та боєздатності військових підрозділів.

Пропонований збірник містить загальну характеристику військових правопорушень, їх правову природу, особливості правозастосування під час воєнного стану.

Видання буде корисне військовослужбовцям, військовозобов'язаним, практикуючим правникам, здобувачам юридичної освіти та їх викладачам, працівникам правоохоронних органів та органів правосуддя, правозахисникам.

Сутність порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями – протиправна підміна встановлених військовими статутами Збройних Сил України стосунків між військовослужбовцями фізичним насильством, моральним знуцанням, приниженням честі і гідності, примушуванням одним військовослужбовцем іншого виконувати за нього обов'язки військової служби та наданням йому особистих послуг, заподіянням фізичному та психічному здоров'ю шкоди, яка тягне за собою дисциплінарну або кримінальну відповідальність.

Вони:

- а) підривають боєздатність підрозділів, військових частин;
- б) завдають істотної шкоди психічному і фізичному здоров'ю військовослужбовців;
- в) негативно впливають на морально-психологічний клімат військового колективу;
- г) формують несприятливий імідж Збройних Сил України, як державного інституту, в очах суспільства.

1.1. Фактори, що сприяють виникненню і розвитку порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

Соціальні, політичні та економічні	<p>Складна соціально-економічна і криміногенна ситуація у регіонах дислокації військ, певна соціальна напруженість серед усіх категорій військовослужбовців.</p> <p>Інформаційний потік насильства в засобах масової інформації.</p> <p>Тенденція щодо соціального розшарування суспільства. Вакуум виховання значної частини молоді у сім'ях, школах та трудових колективах.</p> <p>Проникнення у військове середовище традицій кримінального світу.</p> <p>Недосконалість державної системи навчання і виховання.</p> <p>Зниження стану здоров'я призовників.</p>
Кримінологічні	<p>Відсутність належного і своєчасного реагування на випадки нестатутних проявів у підрозділах. Низька об'єктивність при доповідях про порушення статутних правил взаємовідносин. Несвочасне порушення кримінальних справ по фактах порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.</p> <p>Прагнення посадових осіб до приховування дійсного стану справ, небажання викривати негативні прояви, відсутність принциповості. Балансування між санкціями військової прокуратури за приховані правопорушення та "санкціями" старшого начальника за викриті правопорушення.</p>
Організаційні	<p>Низькі знання, відсутність навичок та вмій офіцерів, прапорщиків, сержантів щодо оцінки, прогнозу і корекції соціально-психологічних і педагогічних явищ та процесів, що проходять у військових колективах.</p> <p>Негативний приклад окремих офіцерів і прапорщиків (мічманів), пониження ролі сержантів (старшин).</p> <p>Дисгармонійна структура військових колективів (регіональна, вікова, за рівнем освіти, культури, мови), обумовлена системою комплектування військових частин, існування різного роду структурних конфліктів у військових колективах (за географією призову, за віком тощо).</p>

	<p>Неукомплектованість підрозділів, що об'єктивно збільшує фізичні і психічні навантаження на особовий склад, особливо тих, хто несе варту службу.</p> <p>Недостатнє роз'яснення військовослужбовцям їх права на необхідну оборону та правовий захист.</p> <p>Проблеми соціальної захищеності військовослужбовців (матеріально-побутові, медичні й інші). Безконтрольність за розподілом службових навантажень на військовослужбовців різних періодів служби.</p>
Психологічні	<p>Поширення психології подвійних стандартів, перевага цінностей малих соціальних груп, як правило, егоїстично-негативістського спрямування, над загальнолюдськими особистісними та суспільними цінностями.</p> <p>Психологічна “прірва” між командирами і підлеглими як крайнє уособлення конфлікту поколінь в армійських умовах.</p> <p>Становлення з дитинства психології “природності” розподілу на хижаків та здобич, домінування “компромісу” та “підкорення” у моделі поведінки в конфліктній ситуації.</p> <p>Низький рівень нервово-психічної стійкості деяких військовослужбовців.</p> <p>Ріст алкоголізму і наркоманії в молодіжному середовищі.</p> <p>Незадоволеність військовою службою у певної частини військово-службовців.</p>

1.2. Основні причини порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

До основних причин відносяться:

нехтування окремими посадовими особами органів військового управління, військових частин та підрозділів вимог військових статутів Збройних Сил України, керівних документів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України щодо зміцнення військової дисципліни, значні упущення в діяльності щодо виконання вимог статей розділу 1 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України “Військовослужбовці та відносини між ними”;

погіршення якості підготовки молоді, яка підлягає призову на військову службу та військовослужбовців військової служби за контрактом;

серйозні недоліки в підтриманні статутного порядку, в організації служби військ і контролі за особовим складом;

невідповідність заходів дисциплінарного впливу тяжкості скоєного злочину чи проступку;

низька ефективність виховної роботи щодо формування у військовослужбовців військового товариства, створення у військових колективах здорового морально-психологічного клімату;

відсутність особистої взірцевості офіцерів, окремих керівників щодо дотримання правових норм та культури спілкування, поваги до особи, низька психолого-педагогічна компетентність управлінської діяльності та індивідуально-виховна робота з особовим складом;

недосконала система підбору, навчання, виховання та розподілу сержантського складу, його статусу та відповідальності за стан справ у підрозділах;

невжиття заходів щодо подолання кругової поруки серед військовослужбовців, що виражається в неправдоподібному поясненні обставин травматизму, залишення місця служби, передачі грошей, продуктів харчування, особистих речей і обмундирування “товаришам по службі” з боку молодшого призову.

1.3. Основні форми прояву та види порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

Основними формами є:

перекладання військовослужбовцями своїх обов'язків по службі та у побуті на військовослужбовців молодшого періоду служби:

прання і прасування обмундирування, чищення взуття, прибирання приміщень і території;

заправлення ліжок військовослужбовців старшого періоду служби;

неправильний розподіл добових нарядів, чергувань по днях тижня та годинах доби, самовільна підміна військовослужбовців старшого періоду служби під час несення служби;

призначення на найбільш брудні, важкі роботи військовослужбовців більш пізніх періодів служби, залучення їх до виконання додаткових завдань;

вимагання:

грошей, продуктів харчування, речей;

періодичні побори з місячного грошового забезпечення та грошових переводів;

примусове відбирання у військовослужбовців молодшого призову нових предметів обмундирування, заміна їх на старі;

моральний тиск на товаришів по службі:

словесна образа, погрози, шантаж;

створення навколо окремих військовослужбовців нездорової обстановки;

спонукання до здійснення дисциплінарних провин;

позбавлення військовослужбовців молодшого періоду служби відпочинку, часу для особистих потреб, звільнення, написання листів, перегляду телепередач і кінофільмів;

фізичне насильство:

безпосередні фізичні розправи над військовослужбовцями за неслухняність;

побиття (одиначні та групові бійки);

грубе викривлення дисциплінарної практики, зловживання владою, знущання над підлеглими, рукоприкладство;

зіткнення між малими групами, що створюються з урахуванням періодів служби, етнічно-земляцької ознаки за досягнення особливого становища і привілеїв;

знущання для розваги ("сушити крокодила", "дати лося", "водіння автомобіля" тощо), створення з числа фізично слабких новоприбулих військовослужбовців групи для виконання різних завдань щодо обслуговування та задоволення особистих примх;

насадження негативних традицій, ритуалів та звичаїв:

а) символічні порушення у формі одягу, що підкреслюють "привілейованість" положення військовослужбовців більш ранніх періодів служби: деформація головних уборів, кокард, своєрідне прасування та вишивання обмундирування, згинання блях поясних ременів, часткове сточування їхньої символіки, рифлення чобіт, зрізання на конус і набійка каблуків, наявність на поясному ремені двох тренчиків, надрізів, що позначають кількість місяців служби, що залишилася до звільнення, носіння різного роду ланцюжків, брелоків, кулонів (як правило, саморобних), брючних ременів невстановленого зразка, незаслужених знаків військової доблесті, стрижка наголо за кілька місяців до звільнення (жаргонне "дембельський постриг") та інші;

б) жаргонна "ієрархія" залежно від тривалості перебування на військовій службі:

I період: 1-6 місяців служби – "салага", "дух", "карась", "молодий", "барс" та інші;

II період: 7-12 місяців служби – "черпак", "череп", "фазан" та інші;

III період: 13-18 місяців служби – "дід" та інші, а після виходу наказу Міністра оборони про звільнення в запас військовослужбовців, що вислужили встановлені терміни служби – "дембель";

в) встановлення нестатутних ритуалів і звичаїв, що стають ланцюгом залякування, підпорядкування власному впливу, обмеження, приниження військовослужбовців пізніших періодів служби:

розташування військовослужбовців старших періодів служби в задніх шеренгах строю;

порушення дисципліни строю;

обмеження солдатів пізніших періодів служби при розподілі їжі;

розміщення в їдальні військовослужбовців різних періодів служби з протилежних сторонах столів;

розподіл найбільш важких змін у варті та добовому наряді серед військовослужбовців більш пізніших періодів служби;

створення більш важких побутових умов для військовослужбовців пізніших періодів служби, розміщення їх біля дверей, на другому ярусі ліжок, у погано опалювальних приміщеннях, у місцях казарми, віддалених від батарей опалення;

примушення військовослужбовців пізніших періодів служби до жебракування поблизу розташування військових частин з метою добування грошей на закупівлю алкогольних напоїв, продуктів харчування, цигарок;

встановлення “такси” за відправлення у відпустку, зустріч з батьками, що приїхали у військову частину, експлуатацію автомобілів різного класу;

залучення військовослужбовців ранніх періодів служби до виконання так званих “дембельських обрядів”.

1.4. Суб'єкти порушень статутних правил взаємовідносин

Активна сторона:

- військовослужбовці, які відіграють роль неформального лідера, організатора, які контролюють дотримання негативних традицій;
- військовослужбовці, які виконують обов'язки безпосередніх виконавців “санкцій” з підтримання негативних традицій, ритуалів і звичаїв;
- військовослужбовці, які використовують фізичний і моральний тиск для досягнення корисливих цілей;
- військовослужбовці, які відрізняються недисциплінованістю, нетерпимістю до статутного порядку, неприязню до співслужбовців.

Потерпіла сторона:

- військовослужбовці першого, іноді, другого періоду служби;
- випускники навчальних частин та підрозділів;
- військовослужбовці – аутсайдери, “вигнанці”;
- особи з відхиленням у поведінці, фізичними вадами;
- особи з ознаками ускладнень адаптаційного періоду.

1.5. Основні ознаки наявності порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями у військовій частині, підрозділі

- “хронічні” хвороби у молодих солдат, їх широка палітра, регулярне відвідування ними лікарів;
- часті відвідини батьками, прохання про переведення до іншого місця служби (у інший підрозділ) через нові, як правило, негативні сімейні обставини;
- неохайний зовнішній вигляд воїнів першого періоду служби (брудний робочий одяг, поношене взуття, відсутність окремих предметів військової форми);

- пасивність спілкування, усамітнення молодих воїнів у вільний час, на перервах, у святкові та вихідні дні;
- виконання молодими воїнами найбільш тяжких господарських робіт, у тому числі, у вільний від служби час, прання, чищення та прасування чужих предметів одягу;
- “добровільне” розміщення на незручних місцях при перегляді кінофільмів, телепередач та інше;
- вживані, старі предмети особистої гігієни (або їх відсутність) у молодих солдатів та випускників навчальних підрозділів;
- наявність сигарет, сірників у тих солдатів, що не палять;
- пасивність та сонливість під час проведення занять. Відсутність бажання йти у звільнення чи культпохід;
- спроба приховування різного роду травм, в тому числі й при медичному огляді;
- прагнення до мінімуму звести спілкування з офіцерами у поєднанні з готовністю до перебування у відриві від підрозділу для виконання будь-яких завдань.

Профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

Профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями – системний комплекс заходів, що організовується командиром, проводиться посадовими особами із залученням громадських організацій та органів військової юстиції, спрямований на усунення або нейтралізацію причин, умов і факторів, які сприяють скоєнню порушень статутних правил взаємовідносин.

Систему профілактики складає сукупність доцільних, планових, взаємопов’язаних організаційних, практичних, матеріально-побутових, виховних та правових заходів, які покликані звести до мінімуму негативні наслідки об’єктивних витоків, виключити суб’єктивні витоків порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями і забезпечити бездоганне та неухильне додержання військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України.

Кінцевою метою профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями є ствердження і підтримання статутного внутрішнього порядку, стабільного морально-психологічного стану, які б забезпечили якісне і своєчасне виконання покладених на військову частину (підрозділ) завдань.

2.1. Основні вимоги щодо організації профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

До основних вимог організації профілактики порушень статутних правил взаємин між військовослужбовцями можна віднести наступні:

- організаторська, виховна та правова робота щодо забезпечення дисциплінованості військовослужбовців повинна вестися винятково на основі дотримання чинного законодавства, військової присяги, вимог військових статутів Збройних Сил України, керівних документів, наказів командирів (начальників);
- необхідність чіткої організації бойової підготовки і служби, побуту і дозвілля особового складу в суворій відповідності зі статутними положеннями, а також в суворому розподілі посадових і службових функцій між військовослужбовцями;
- розвиток здатності військового колективу аналізувати й оцінювати з позицій статутних норм і правил поведінки як кожного військовослужбовця окремо, так і підрозділу, екіпажу, розрахунку в цілому;
- рішуча і безкомпромісна боротьба з усіма негативними явищами у сфері військової дисципліни.

Робота щодо попередження порушень статутних правил взаємовідносин повинна вирішуватись за умов поєднання п'яти складових:

перша - наведення і підтримання у кожному підрозділі міцного статутного порядку, безумовна вірцевість та зацікавленість офіцерського складу в його забезпеченні;

друга - послідовна і систематична робота щодо вивчення динаміки взаємовідносин між військовослужбовцями, знання реального стану справ у військовому колективі;

третя - повсякденна турбота про побут, відпочинок, здоров'я військовослужбовців, забезпечення їхньої соціальної захищеності;

четверта – дотримання вимог чинного законодавства у боротьбі з нестатутними проявами:

- при виявленні ознак (випадків) нестатутних проявів – вжиття передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України або Кримінальним кодексом України заходів;

- забезпечення реальної підтримки командира, який викриває порушення, вживає законних заходів за фактами правопорушень, дотримання принципу презумпції “службової невинності” посадової особи за об’єктивну і принципову доповідь;

- вжиття заходів, адекватних скоєному порушенню;

- широка гласність фактів та випадків порушення статутних правил взаємовідносин.

п'ята – критерій оцінки роботи командира частини (підрозділу) щодо профілактики порушення статутних правил взаємовідносин: не кількість кримінальних справ, а результативність заходів, які були вжиті щодо їх виявлення, ефективність роботи з недопущення таких випадків.

2.2. Загальна профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями

Сутністю загальної профілактики порушень статутних правил взаємин між військовослужбовцями є послаблення й усунення причин і передумов, що сприяють формуванню позастатутної моделі поведінки військовослужбовців.

За своїм змістом та організацією загальна профілактика включає в себе заходи з наведення статутного порядку в підрозділі, військовій частині, забезпечення умов дисциплінованої поведінки військовослужбовців.

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
В розташуванні особового складу		
1. Відсутність необхідних приміщень відповідно до статутних вимог і їх забезпеченість необхідним майном та інвентарем. 2. Низька температура в казармі. 3. Закріплення ліжок у спальному приміщенні не за іменним списком особового складу підрозділу, а за:	1. Обладнання всіх житлових приміщень у суворій відповідності з вимогами статутів. Створення затишку в казармі. 2. Щомісячна перевірка стану житлових і службових приміщень з прийняттям конкретного рішення щодо дообладнання ремонту цих об'єктів. 3. Закріплення за кожним військовослужбовцем речового майна, предметів спорядження, місць їхнього зберігання.	начальник штабу, заступник з тилу, командир підрозділу командир підрозділу, старшина підрозділу

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
<ul style="list-style-type: none"> • періодами служби; • земляцтвом; <p>4. Відсутність таврування на всіх предметах речового майна.</p> <p>5. Відсутність у особового складу предметів повсякденної потреби.</p> <p>6. Безконтрольність за видачею посилок та грошей.</p> <p>7. Порушення порядку збереження і видачі зброї та боєприпасів, речового й ін. майна.</p> <p>8. Нерівномірний розподіл нарядів серед особового складу і призначення прибиральників приміщень та території.</p> <p>9. Слабкий підбір, формальна підготовка осіб добового наряду, низька вимогливість за несення ними служби, у т.ч. за виконання розпорядку дня, підтримання внутрішнього порядку в казармі і контролю за вибуттям особового складу з підрозділу.</p>	<p>4. Щомісячна перевірка доведення норм матеріальних засобів до кожного військовослужбовця, а також правильного використання, заощадження, збереження та обліку майна в підрозділі.</p> <p>5. Періодичне проведення показових, інструкторсько-методичних занять щодо організації та підтримання внутрішнього порядку в підрозділі.</p> <p>6. Щомісячний контроль за рівномірним розподілом нарядів на службу, видачею посилок і грошових переказів у підрозділах.</p> <p>7. Поглиблене вивчення та психологічний добір осіб добового наряду</p> <p>8. Щоденний контроль виконання розпорядку дня і наявності особового складу, особливо у вечірній і нічний час.</p> <p>9. Щоденне підбиття підсумків несення служби особами добового наряду та оцінка виконання обов'язків черговими підрозділів.</p> <p>10. Заохочення військовослужбовців за зразкове несення ними служби в добовому наряді.</p> <p>11. Притягнення осіб добового наряду до дисциплінарної і кримінальної відповідальності за невжиття заходів щодо запобігання знущань над військовослужбовцями.</p>	<p>заступник з тилу</p> <p>начальник штабу, заступник з тилу</p> <p>старшина підрозділу</p> <p>заступник по роботі з особовим складом, психолог сержанти, командир підрозділу</p> <p>командир підрозділу</p> <p>сержанти, командир підрозділу командир частини, заступник по роботі з особовим складом</p>
У варті		
<p>1. Неправильний підбір і розміщення особового складу по постах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • призначення у варту хворих, з невірноваженою психікою, які 	<p>1. Розробка і впровадження в життя системи роботи посадових осіб щодо підбору, підготовки особового складу, що заступає у варту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поглиблене медико-психологічне обстеження всього особового 	<p>командир, начальник штабу</p> <p>начальник медичної</p>

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
<p>отримали неприємні звістки від рідних та знайомих, або мали раніше конфлікти із співслужбовцями;</p> <ul style="list-style-type: none"> • призначення одних і тих же військовослужбовців на ті ж самі пости, військовослужбовців останнього періоду служби в кращі по часу несення служби зміни та на ближні пости. <p>2. Слабкі практичні навички командирів підрозділів з підготовки варту.</p> <p>3. Недоліки в обладнанні вартових приміщень та об'єктів, які перебувають під охороною:</p> <ul style="list-style-type: none"> • невиконані роботи щодо облаштування та обладнання постів; • відсутність у вартовому приміщенні необхідних меблів, постового одягу, посуду, технічних засобів виховання і т.д. <p>4. Призначення на пости в одну зміну військово-службовців, які виявили ворожість один до одного.</p> <p>5. Самовільна, несвоєчасна зміна з постів молодих солдатів.</p> <p>6. Прибирання вартового приміщення лише молодими солдатами.</p> <p>7. Безконтрольний прийом їжі особовим складом варту.</p> <p>8. Формальна перевірка, необ'єктивна оцінка</p>	<p>складу і виявлення осіб, яких не можливо включати до складу варту;</p> <ul style="list-style-type: none"> • щотижнева перевірка правильності підбору та підготовки варту. <p>2. Здійснення підготовки особового складу варту до несення служби в три етапи (по можливості):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 етап - за три доби до вступу у варту, коли проводиться підбір і розподіл по постах; • 2 етап - теоретична підготовка за день до заступання у варту; • 3 етап - практична підготовка в день заступання у варту. <p>3. Проведення інструкторсько-методичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> • з командирами підрозділів і офіцерами, які заступають у варту щомісяця в масштабі полку; • з сержантами - щомісяця в масштабі батальйону і полку; <p>4. Призначення у варту найбільш вимогливих, дисциплінованих офіцерів і сержантів.</p> <p>5. Систематичне проведення занять з офіцерами, які залучаються до перевірки несення вартової служби.</p> <p>6. Періодичне видання наказів командира військової частини з аналізом стану вартової служби і додаткових заходів щодо усунення порушень і недоліків.</p> <p>Підбиття підсумків несення служби з обов'язковою присутністю офіцера, який перевіряв варту. Заохочення і покарання військовослужбовців після несення служби.</p>	<p>служби, психолог старшина, командир підрозділу</p> <p>начальник штабу, заступник по роботі з особовим складом, командир підрозділу</p> <p>командир, начальник штабу, заступник командира по роботі з особовим складом начальник штабу</p> <p>командир, начальник штабу, командир підрозділу</p>

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
<p>несення служби у варті.</p> <p>9. Покарання вартових під час несення служби у варті.</p>		
У їдальні		
<p>1. Відсутність у їдальні необхідних приміщень, інвентарю, обладнання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • необхідної кількості столів і стільців; • постійно закріплених місць за підрозділами; • неповна сервіровка столів посудом і столовими приладами; • незабезпеченість особового складу при прибиранні їдальні спецодягом; • недостатнє освітлення чи його відсутність у приміщеннях і на вході. <p>2. Слабка професійна підготовка кухарів, в результаті чого:</p> <ul style="list-style-type: none"> • низька якість готування їжі; • неповне доведення належних норм забезпечення; • нерівномірний розподіл при готуванні і видачі продуктів харчування. <p>3. Низька організація прийому їжі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • неправильний розподіл м'яса, риби, цукру, олії між військовослужбовцями; • прибуття особового складу в їдальню без строю; • порушення військової дисципліни під час прийому їжі. <p>4. Слабкий підбір та підготовка наряду їдальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • нерівномірний 	<p>1. Устаткування приміщень їдальні у суворій відповідності з вимогами статутів. Своєчасна заміна устаткування, майна й інвентарю, який вислужив свій термін чи прийшов у непридатність.</p> <p>2. Закріплення за кожним підрозділом і військовослужбовцем місця в обідньому залі.</p> <p>3. Щоденна перевірка якості готування їжі і доведення необхідних норм забезпечення особового складу.</p> <p>4. Проведення контрольних показових готувань їжі, використання типової розкладки продуктів.</p> <p>5. Щоденний контроль за порядком прийому їжі особовим складом.</p> <p>6. Проведення щоденного практичного інструктажу наряду їдальні.</p> <p>7. Підведення підсумків несення служби особами наряду їдальні, оцінка виконання кожним військовослужбовцем своїх обов'язків.</p> <p>8. Проведення один раз на квартал інструкторсько-методичних та показових занять з черговими їдальні.</p> <p>9. Заохочення військовослужбовців за належне виконання своїх обов'язків та покарання їх за особисту недисциплінованість.</p> <p>10. Притягнення осіб кухарського складу та наряду їдальні до відповідальності за крадіжку матеріальних засобів.</p> <p>11. Оформлення в солдатських</p>	<p>заступник з тилу</p> <p>згідно з вказівками командира частини офіцери тилу, офіцери групи контролю, заступник з тилу за вказівками командира - офіцери тилу, офіцери групи контролю, офіцери тилу</p> <p>заступник з тилу</p> <p>начальник штабу, заступник з тилу</p> <p>командир частини, заступник з тилу заступник по роботі з особовим складом</p>

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
<p>розподіл обов'язків та обсягу робіт між розрахунками наряду;</p> <ul style="list-style-type: none"> • низький контроль за отриманням та доставкою продуктів харчування до їдальні; • невідповідність кількості порцій кількості особового складу підрозділів; • несвоєчасне прибирання посуду після прийняття їжі. 	їдальнях стендів про норми продовольчого пайка.	
У лазні		
Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
<p>1. Відсутність необхідного обладнання та інвентарю:</p> <ul style="list-style-type: none"> недостатня кількість лавок для роздягання; недостатня кількість місць для миття; недостатня кількість водорозбірних кранів, тазів для миття, мочалок, мила, лазневих рушників; слабке освітлення приміщень. <p>2. Відсутність порядку при здачі брудної білизни та отримання чистої, необхідного зросту та розмірів.</p> <p>3. Низька організація підготовки і несення служби нарядом по лазні:</p> <ul style="list-style-type: none"> несвоєчасне прибирання приміщень; відсутність контролю за підтриманням порядку щодо прибуття підрозділів у лазню; відсутність інформації по лінії добового наряду про скоєні порушення військовослужбовцями у лазні. <p>4. Низька якість медичного огляду особового</p>	<p>1. Посилений контроль за справністю та наявністю обладнання у лазні та приміщеннях.</p> <p>2. Постійний контроль за якістю прання білизни та видачі його особовому складу.</p> <p>3. Перевірка перед кожним миттям наявності мочалок, мила, лазневих рушників.</p> <p>4. Систематична перевірка якості організації миття особового складу.</p> <p>5. Постійна перевірка особового складу з метою виявлення військовослужбовців, що мають ознаки фізичного насильства.</p> <p>6. Підвищення вимогливості до медичного персоналу за якість огляду особового складу перед миттям у лазні.</p>	<p>заступник командира з тилу</p> <p>заступник командира з тилу</p> <p>старшина підрозділу</p> <p>командир частини</p> <p>начальник медслужби, психолог, старшина підрозділу медичні фахівці, офіцери по роботі з особовим складом</p>

Причини та умови	Заходи щодо їх усунення	Хто організовує і відповідає
складу перед миттям.		
В парку		
<p>1. Невиконання вимог статутів Збройних Сил України щодо обладнання парків: несправне огороження парку; недостатнє освітлення території парку; відсутність туалетів, місць для паління, кімнат для вмивання; спільне зберігання техніки різних груп.</p> <p>2. Низька організації обслуговування техніки та озброєння особового складу: відсутність інструментів та матеріалів на робочих місцях водіїв; несвоєчасне забезпечення підрозділів запасними частинами; відсутність контролю за порядком на робочих місцях і якістю виконаних робіт.</p> <p>3. Низька організація ремонт-ту техніки та озброєння.</p> <p>4. Недостатня підготовка особового складу до несення служби по парку.</p>	<p>1. Щомісячний контроль за станом огороження та освітлення парку. Періодичний ремонт паркових приміщень і підтримання їх у справному стані.</p> <p>2. Щоденний контроль за порядком у сховищах з технікою на території парку.</p> <p>3. Постійний контроль за водіями при підготовці машин до рейсу і при поверненні в парк.</p> <p>4. Суворе визначення черговості, порядку і часу виконання ремонту техніки та озброєння.</p> <p>5. Щомісячне проведення інструкторсько-методичних занять з офіцерами і прапорщиками, які призначаються черговими по парку.</p> <p>6. Щомісячне підведення підсумків несення служби нарядами по парку і станом внутрішнього порядку в парку з виданням відповідного наказу по військовій частині.</p>	<p>заступник командира з озброєння</p> <p>начальник автомобільної служби начальник автомобільної служби, начальник штабу</p> <p>начальник штабу, заступник командира з озброєння</p>

2.3 Спеціальна профілактика порушень статутних правил взаємовідносин

Спеціальна профілактика спрямована на своєчасне виявлення та усунення соціальних і психологічних чинників, що сприяють виникненню порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.

Вона включає в себе заходи організаційного, соціального, психологічного, медичного, правового і педагогічного характеру.

Чинники	Заходи з їх усунення
Ускладнення під час адаптації до умов військової служби	1. Вивчення індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців, формування навичок військової служби, волі і наполегливості в подоланні труднощів.

Чинники	Заходи з їх усунення
	<p>2. Раціональний розподіл військовослужбовців по підрозділах і спеціальностях з урахуванням психологічної сумісності, а також рівномірного представництва різних національностей, періодів служби.</p> <p>3. Чітка організація і повне залучення особового складу до бойового навчання.</p> <p>4. Недопущення необґрунтованих фізичних і морально-психологічних перевантажень військовослужбовців</p> <p>5. Рівномірний розподіл нарядів на службу. Врахування при призначенні в команди, варту, добовий наряд здоров'я і морально-психологічного стану військовослужбовців, їх статусу в системі міжособистісних стосунків.</p> <p>6. Надання психологічної допомоги і підтримки військовослужбовцям, що мають труднощі в адаптації та схильні до девіантної поведінки.</p> <p>7. Індивідуальна психокорекція девіантної поведінки військовослужбовців.</p>
Нездоровий морально-психологічний клімат у військових колективах.	<p>1. Організація повсякденного життя і службової діяльності відповідно до вимог військових статутів Збройних Сил України, постійний облік і контроль особового складу.</p> <p>2. Вивчення соціально-психологічних процесів у військових колективах.</p> <p>3. Вивчення запитів, настроїв військовослужбовців, своєчасне реагування на них.</p> <p>4. Групова психокорекція негативних явищ у військових колективах.</p> <p>5. Проведення, заходів щодо згуртування військового колективів.</p>
Низький рівень організації дозвілля, його невідповідність інтересам і особистим потребам військово-службовців	<p>1. Створення умов щодо прояву творчих здібностей військовослужбовців.</p> <p>2. Організація спортивних змагань, залучення військово-службовців до занять по фізичній культурі і спорту, пропаганда здорового способу життя.</p> <p>3. Залучення військовослужбовців до художньої самодіяльності.</p>
Порушення законності, принципу соціальної справедливості в житті колективів	<p>1. Правове виховання та юридична освіта військово-службовців.</p> <p>2. Роз'яснення законів, що регламентують несення військової служби, відповідальність за військові злочини.</p> <p>3. Захист честі та гідності кожного військовослужбовця, його конституційних прав.</p>
Слабка психолого-педагогічна підготовка посадових осіб, невміння керувати взаємовідносинами у військових колективах	<p>1. Організація навчання офіцерів, прапорщиків формам і методам індивідуально-виховної роботи, превентивної педагогіки.</p> <p>2. Психологічна освіта з проблем міжособистісних відносин, розв'язання конфліктів між військовослужбовцями, психології керування військовим колективом.</p>

2.4 Алгоритм поетапної профілактики порушень статутних правил взаємовідносин

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
На етапі роботи з призовниками	
<p>Основне завдання - активне формування у призовників вірних уявлень представлень про військову службу, виявлення осіб, схильних до відхильної (девіантної та деліквентної) поведінки.</p> <p>Організація і проведення комплексу заходів щодо формування у призовників правильного уявлення про військову службу і військову дисципліну:</p> <p>“дні призовників”;</p> <p>зустрічі з офіцерами, ветеранами Великої Вітчизняної війни, військової служби, воїнами-інтернаціоналістами;</p> <p>цикл бесід на призовному пункті:</p> <p>а) про порядок проходження військової служби, відповідальності за ухилення від військової служби, за порушення статутних правил взаємовідносин;</p> <p>б) про необхідність підтримки дружби, взаємодопомоги, про важливість чесного і сумлінного служіння Вітчизні;</p> <p>в) про історію розвитку і перспективах будівництва та розвитку Збройних Сил України.</p> <p>Участь військових психологів у роботі груп професійного психологічного добору військових комісаріатів у період призову:</p> <p>виявлення осіб з ознаками низької нервово-психічної нестійкості, підвищеним суїцидальним ризиком та експертна оцінка їх придатності до військової служби.</p> <p>Робота офіцерів частин, які прибули у військкомати за поповненням: ознайомлення з особистими справами призовників, проведення (по можливості) бесід з кожним;</p> <p>при виявленні ознак невідповідності призовника вимогам до військової служби порушити питання про негайну заміну його іншим;</p> <p>під час слідування забезпечити дотримання правил поведінки призовниками, припиняти випадки порушення громадського порядку;</p> <p>по прибуттю до військової частини доповісти командирі свої висновки про якісні характеристики поповнення, проінформувати психолога частини про особи, які схильні до девіантної поведінки.</p>	<p>офіцери, службовці військових комісаріатів за участю представників військових частин</p> <p>психологи частин, фахівці центрів соціальної служби для молоді (по можливості) начальник штабу, заступник командира по роботі з особовим складом</p>
На етапі підготовки до прийому поповнення (березень-квітень, вересень-жовтень)	
<p>Основне завдання - усунення передумов і умов, які сприяють виникненню і розвитку порушень статутних правил взаємовідносин.</p> <p>Організація комплексу заходів щодо прийому молодого поповнення. Видання наказу по військовій частині за місяць до його прибуття. Затвердження всіх посадових осіб адміністрацією зборів новоприбулого поповнення на атестаційній комісії військової частини. Проведення</p>	<p>командир частини, начальник штабу, члени атестаційної</p>

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
<p>триденних зборів з адміністрацією зборів новоприбулого поповнення.</p> <p>Складання службових характеристик на військовослужбовців, які звільняються в запас, і доведення їх до кожного з них. Визначення та оприлюднення послідовності звільнення.</p> <p>Підготовка розташування особового складу відповідно до вимог статутів.</p> <p>Оформлення куточків (стендів) правових знань, інформації і роботи телефонів “довіри”.</p> <p>За 10 діб до прибуття молодого поповнення проводиться Декада правової освіти військовослужбовців 2 та 3 періодів служби, яка передбачає:</p> <p>1 день – вивчення керівництвом військової частини, морально-психологічного стану у підрозділах на передодні приходу молодого поповнення. Проведення соціометричного опитування військовослужбовців строкової служби, уточнення мікрогруп, їх лідерів, визначення статусу кожного військовослужбовця.</p> <p>2 день – проведення заняття по вивченню і конспектуванню статей 401, 402, 403, 404, 406 Кримінального Кодексу України.</p> <p>3 день – індивідуальні бесіди командирів військових частин (підрозділів), їх заступників з тими військовослужбовцями, які мають дисциплінарні стягнення. За необхідності написання листів батькам тих військовослужбовців, які схильні до насильства. Оголошення їх на зібранні військовослужбовців.</p> <p>4 день – правове інформування “Доведення злочинів, скоєних у Збройних Силах України, пов’язаних з порушеннями статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями та вироки військових судів”.</p> <p>5 день – доведення до військовослужбовців їх службових характеристик.</p> <p>6 день – проведення стройових оглядів з метою приведення форми одягу військовослужбовців у відповідності з наказом Міністра оборони України №150 від 12.06.95 “Про введення в дію правил носіння військової форми одягу військовослужбовцями Збройних Сил України”.</p> <p>7 день – організація відвідування найбільш недисциплінованими військовослужбовцями установ відбування покарань. Зустріч з працівниками цих установ.</p> <p>8 день – організація зустрічі особового складу з військовим прокурором. Проведення індивідуальних бесід військового прокурора з військовослужбовцями, які схильні до правопорушень, попередження їх.</p> <p>9 день – проведення заняття з військових статутів Збройних Сил України на тему: “Правила взаємостосунків між військово-службовцями” з вивченням статей 11-57 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України та 1-4, 15-22, 31-50, 96-103, 106-109, 110-120 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.</p>	<p>комісії, командири підрозділів, заступник по роботі з особовим складом, заступник з тилу, заступники по роботі з особовим складом, юристкон-сульты</p>

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
<p>10 день – зібрання з військовослужбовцями 2 і 3 періодів служби з порядком денним: “Дружба та військове товариство – бойова традиція воїнів Збройних Сил України”. Прийняття звернення щодо недопущення порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.</p> <p>На початку кожного заняття з гуманітарної підготовки протягом навчального року впроваджується обов’язкове 10-ти хвилинне інформування про засудження військовослужбовців Збройних Сил України за порушення статутних правил взаємовідносин, з обов’язковим конспектуванням у зошити та послідуочим контрольним опитуванням.</p>	
На етапі прийому поповнення, звільнення в запас (квітень-червень, жовтень-грудень)	
<p>Основне завдання - забезпечення суворого статутного порядку у навчальних підрозділах, правильне формування у молодих воїнів первинних навичок при виконанні службових обов’язків, продумана організація звільнення в запас військовослужбовців.</p> <p>Організація соціально-психологічного вивчення, психологічного обстеження молодого поповнення. Заведення на кожного військовослужбовця особової справи та складання на них медичної і соціально-психологічної характеристики.</p> <p>Проведення поглибленого медичного огляду, виявлення осіб, які непридатні до військової служби за ознаками фізичного і психічного здоров’я.</p> <p>Запрошення ветеранів, воїнів-інтернаціоналістів з метою ознайомлення новоприбулого поповнення про вид (рід) військ, історію частини, традиції підрозділу. Проведення тематичних вечорів “Представляюся колективу”, вечорів вшанування кращих військовослужбовців підрозділів.</p> <p>Проведення правової інформації з метою доведення до молодих воїнів вимог законів і військових статутів Збройних Сил України про взаємовідносини у військових колективах, роз’яснення порядку дій у випадках обмеження їхніх прав, приниження їх гідності, Кримінального кодексу України про відповідальність за військові злочини.</p> <p>Підготовка і відправлення листів додому, запрошення батьків на прийняття присяги їхніми синами.</p> <p>Щоденне заслуховування командирів відділень, взводів про поведінку військовослужбовців, їх настроїв, стан здоров’я.</p> <p>За тиждень до прийняття військової присяги з новоприбулим поповненням проводиться цикл заходів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 день – “День бойових традицій”; 2 день – “День ознайомлення з бойовою технікою”; 3 день – “День зустрічі з ветеранами військової частини”; 4 день – “Край, у якому ти служиш”; 5 день – “День посвячення в солдати”; 6 день – “Твої командири”; 7 день – “День прийняття військової присяги”; <p>під час прийняття присяги проводиться “День відкритих дверей”, зустрічі керівництва військової частини, підрозділів з батьками та новоприбулим поповненням.</p>	<p>начальник зборів молодого поповнення, заступник по роботі з особовим складом, психолог, начальник медичної служби командири підрозділів, заступники з виховної роботи, юрист-консульт</p> <p>заступники по роботі з особовим складом командири підрозділів, заступники по роботі з</p>

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
<p>Підготовка військовослужбовців до звільнення в запас: у період виходу Указу Президента України та наказу Міністра оборони України посилюється контроль за виконанням розпорядку дня, особливо у вечірній та нічний час; наказ зачитується веред строем підрозділу; в штабах складаються плани проведення звільнення військовослужбовців в запас; проводяться вечори запитань та відповідей з категорією, що звільняється; посилюється контроль за екіпіровкою молодих воїнів; перевіряються особисті речі тих, хто звільняється; організується колективне фотографування, надається допомога в оформленні фотоальбомів; в період звільнення перші проводи кращих воїнів організуються в урочистій обстановці; звільнених на вокзал супроводжує командир підрозділу, який видає документи тільки перед посадкою в транспорт. Проведення тижня роботи з військовослужбовцями, що звільняються в запас: 1 день – “День оголошення Указу Президента України про звільнення в запас”; 2 день – “День гласності”, на загальних зборах підрозділів дається персональна оцінка кожному військовослужбовцю 3-го періоду служби за підсумками служби, складаються графіки та списки на звільнення, зачитуються листи додому”; 3 день – “День бойової майстерності”; 4 день – “День уроку правди”; 5 день – “День забезпечення потреб військовослужбовців”; 6 день – “День вшанування”. Проведення інструкторсько-методичних занять з командирами підрозділів з питань організації роботи з молодим поповненням, профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.</p>	<p>особовим складом, начальник штабу</p> <p>командири, начальники штабів, заступники 3 виховної роботи</p>
На початковому етапі служби молодого поповнення у підрозділі (червень, липень, грудень, січень)	
<p>Основне завдання - забезпечення адаптації молодого поповнення до умов військової служби, входження їх у військовий колектив. З прибуттям молодого поповнення в підрозділі доведення завдань, які стоять перед особовим складом на найближчий період, здійснення інформування про позитивні традиції та успіхи в бойовій підготовці підрозділу. Здійснення суворого контролю за розміщенням у казармі військовослужбовців, відповідно до іменного списку, рівномірністю розподілу нарядів, дотриманням графіку прибирання території, миття особового складу та інше. Проведення бесід з кожним військовослужбовцем з визначенням настрою, перших вражень про службу (не менше одного разу на тиждень). Проведення із сержантським складом занять за темою: “Практика</p>	<p>командири підрозділів</p> <p>старшини підрозділів</p> <p>заступники по роботі з особовим складом</p>

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
<p>роботи молодшого командира щодо згуртування колективу, дотримання військової дисципліни, попередження злочинів, пов'язаних з нестатутними взаємовідносинами.”</p> <p>Організація діяльності посадових осіб частини (підрозділу) з вивчення індивідуально-психологічних особливостей поповнення.</p> <p>Вивчення військових колективів: оцінка морально-психологічного клімату, виявлення неформальної структури (мікрогруп, лідерів і їхню спрямованість), визначення домінуючої форми поведінки військовослужбовців. Складання соціально-психологічного портрета військового колективу; проведення роботи з лідерами мікрогруп з негативною спрямованістю по нейтралізації їх негативного впливу на новоприбуле поповнення; психологічний супровід осіб, які вимагають підвищеної психолого-педагогічної уваги.</p> <p>Проведення тематичного вечора “Представляюся колективу”, організація відвідування кімнати бойової слави (музею) військової частини.</p> <p>Організація урочистого вручення зброї і бойової техніки, заохочення військовослужбовців за успіхи в бойовій підготовці, за виконання завдань внутрішньої та вартової служб.</p>	командири підрозділів
<p>На етапі оволодіння військовослужбовцями бойової спеціальності і згуртування військового колективу (липень-серпень-вересень, січень-лютий-березень)</p>	
<p>Основне завдання - поглиблене вивчення мікроклімату у військових колективах, повсякденне формування міцних статутних взаємовідносин між військовослужбовцями.</p> <p>Поглиблене вивчення морально-психологічного стану особового складу, стану військової дисципліни та взаємовідносин у підрозділах. Розслідування кожного випадку порушень статутних правил взаємовідносин.</p> <p>Персональна оцінка діяльності офіцерів частини з профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями. Заохочення кращих, які досягли помітних результатів у формуванні здорового морально-психологічного клімату в підрозділі.</p> <p>Заслуховування сержантського складу щодо їх безпосередньої роботи з попередження порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями та вжитих заходів по згуртуванню військового колективу.</p> <p>Здійснення контролю за умовами служби, життям і побутом, настроєм команд та військовослужбовців, що знаходяться у відриві від військової частини.</p> <p>Поглиблене вивчення соціально-психологічної обстановки у військових колективах. Виявлення осіб, схильних до порушень статутних правил взаємовідносин, та конкретна індивідуально-виховна робота з ними. Організація психологічної допомоги і підтримки військовослужбовців, які зазнали морального тиску і фізичного насильства.</p> <p>Організація психокорекції наслідків порушень статутних правил взаємовідносин.</p> <p>Проведення заходів правової профілактики порушень статутних правил взаємовідносин:</p>	<p>Командири підрозділів, заступники по роботі з особовим складом, начальники штабів</p> <p>командири підрозділів, начальник штабу, заступник з виховної роботи, психолог</p> <p>заступник з тилу</p> <p>заступник з виховної роботи, психолог</p>

Зміст заходів	Хто проводить і відповідає
<p>відкриті судові засідання у військових частинах щодо засудження військовослужбовців за вчинені злочини;</p> <p>виступи військовослужбовців, які відбули покарання у виправних установах за вчинені злочини;</p> <p>вечори запитань і відповідей за участю військових юристів;</p> <p>демонстрація кінофільмів з правової тематики та інше.</p> <p>Організація заходів дозволля:</p> <p>проведення (щомісяця) змагань, насамперед з ігрових та колективних видах спорту, активне залучення до участі в них військовослужбовців усіх періодів служби;</p> <p>забезпечення підрозділів сучасними технічними засобами виховання, створення в кожній військовій частині (підрозділі) художньої самодіяльності;</p> <p>колективне відвідування театрів, музеїв, концертів, кінотеатрів та інших установ культури.</p>	<p>лікар</p> <p>юрист-консульт</p> <p>начальник фізпідготовки і спорту, начальник клубу</p>

Тимчасово виконуючий обов'язки
 начальника Головного управління виховної роботи
 Міністерства оборони України
 генерал-майор

В.І.АЛЕЩЕНКО

Профілактика попередження суїцидальних проявів серед військовослужбовців

Самогубство постало однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. Серед причин смертності працездатного населення вони стоять на четвертому місці і зберігають тенденцію до зростання.

Актуальність проблеми для ЗС України обумовлена і тим, що в умовах цілодобового сумісного проживання військовослужбовців самогубства деморалізуюче впливають на особовий склад, негативно відбиваються на подальшому кліматі у підрозділі і бойовій підготовці. Окрім того, самогубства серед військовослужбовців викликають різко негативне ставлення до служби в армії з боку батьків і в цілому у суспільстві.

Самогубство є суспільно-психологічним феноменом, відносно якого до цього часу немає достатньої ясності. Непокоїть те, що воно знаходиться в ряді основних причин смертності військовослужбовців у нинішній час. Тенденції до зниження самогубств не помічається. Разом з тим, серйозною проблемою є замах на самогубство число яких значно перевищує кількість скоєних самогубств. В свою чергу, замах, як правило, тягнуть за собою незворотні розлади здоров'я військовослужбовців, неспроможність виконання своїх службових обов'язків.

Необхідність збереження життя військовослужбовців, а також підтримання на належному рівні їх фізичного та морального здоров'я, важливість попередження деморалізації особового складу, викликаного фактами самогубств, необхідність військової

практики в науково-обґрунтованих рекомендаціях з попередження самогубств і замахів на самогубство у Збройних Силах, викликає нагальну необхідність виховного впливу з попередження суїцидальних проявів серед військовослужбовців.

СУЇЦИД - (в перекладі з англійської — самогубство). (С) — акт самогубства, скоєний у стані сильного душевного розладу, або під впливом психічного захворювання; усвідомлюваний акт самоусунення з життя під впливом гострих психотравмуючих ситуацій, при яких особисте життя як вища цінність втрачає сенс. Причини суїциду різноманітні, кореняться не тільки в особистісних деформаціях людини, психотравмуючій обстановці, яка її оточує, але і в соціальне—економічній і моральній організації суспільства - (Див Психологія. Словник— 1998).

Аналіз практичних досліджень, проведених Центром соціальних і психологічних проблем, свідчить, що найбільша кількість самогубств припадає на вік від 16 до 29 років і від 40 до 50. Це свідчить про те, що військова служба відноситься до розряду суїцидонебезпечних. Приходячи в армію, молоді люди зустрічаються з обмеженнями, зумовленими специфікою військової служби, зі строгими рамками військової дисципліни, субординації, з особистою відповідальністю за свою поведінку і т. ін. Немоżliвість знайти адекватне рішення труднощів і проблем, що виникають в армії, призводить деяких воїнів до рокового кроку.

Розглядаючи (С) як усвідомлений акт усунення з життя, необхідно зазначити, що попередження цих явищ неможливе без знання причин, мотивів, які спонукають до їх скоєння.

Мотиви, приводи, обставини, зведені в групи, аналіз моральної атмосфери у військовому колективі, де трапився (С), належне вивчення статусу особистості суїцидента, його психічний склад, темперамент, характер, життєві установки, дають серйозний матеріал для прийняття профілактичних заходів з попередження самогубств.

Мотиви (С) можна умовно класифікувати на декілька груп:

1. Конфлікти, пов'язані зі сферою військово-службової діяльності військовослужбовців:

- конфлікти, пов'язані з труднощами військової служби;
- конфлікти між воїнами різних періодів служби;
- конфлікти між начальниками та підлеглими;
- конфлікти між воїнами, призваними з різних регіонів України (воїнами інших національностей).

II. Особистісно-сімейні конфлікти:

- любов без відповіді, зрада коханої дівчини (дружини);
- розлучення;
- хвороба, смерть близьких;
- статева неспроможність.

III. Конфлікти, пов'язані з антисоціальною поведінкою суїцидента.

- побоювання відповідальності (в т. ч. кримінальної);
- побоювання ганьби за негативні провини. IV. Стан здоров'я:
- психічні захворювання;
- соматичні (тілесні) захворювання;
- фізичні недоліки.

V. Матеріально-побутові та інші мотиви.

Конфліктна ситуація набуває характеру суїцидонебезпеки, коли військовослужбовець усвідомить її як високо значиму, гранично складну, а свої можливості - як недостатні для її подолання, переживаючи при цьому почуття безнадійності й обираючи суїцидальні дії як єдино можливий для себе вихід.

Командирам необхідно знати характерні ознаки поведінки військовослужбовців, які вирішили покінчити життя самогубством. Це, насамперед:

- замкнутість, прагнення до самоти, аж до повної ізоляції;
- втрата інтересу до навколишнього;
- емоційна загальмованість;
- неадекватні дії і висловлення.

Водночас відзначаються й інші форми поведінки:

розважливість, рішучість, холоднокривність (“лиховісний спокій”) і навіть агресивність. З великою сталістю відзначається розлад сону, апетиту, підвищена стомлюваність, почуття безсилля, зниження працездатності.

Для правильної організації виховної роботи, необхідно розрізнити типи суїцидальної поведінки військовослужбовців.

До них відносяться: завершені самогубства (справжній суїцид); суїцидальні спроби і наміри (афективний суїцид і демонстративно-шантажна суїцидальна поведінка).

При справжньому суїциді агресія спрямована проти власного “Я”, а при замаху вона спрямована зовні, маючи за мету апеляцію до необхідності людських відносин.

Справжня суїцидальна поведінка - це усвідомлені дії, метою яких є вчинення акта самогубства, бажання позбавити себе життя.

Серйозність і усталеність наміру підтверджується вибором місця, часу і засобу суїцидальної дії, активною попередньою підготовкою, а в ряді випадків - наявністю передсмертних записок.

Військовослужбовці чинять самогубства, як правило, у нічний або вечірній час доби. Поведінка будується так, щоб ніхто не перешкоджав досягненню кінцевого результату.

Всі спроби відбуваються без свідків, а засоби суїциду в цих випадках вибираються найбільш “жорсткі”: самоповішення і використання вогнепальної зброї.

Самопорізи і самоотруєння зустрічаються рідко, але самопорізи при справжніх суїцидальних діях відрізняються значною глибиною.

У більшості випадків справжні суїцидальні дії скоюються військовослужбовцями першого року служби й обумовлені труднощами її початкового періоду.

При справжніх суїцидальних діях передсуїцидальний період відрізняється своєю тривалістю, яка може бути від кількох днів до місяця і більше. Вирішальну роль у цьому грають глибина конфлікту що переживається, особистісна значимість психотравмуючої події, його відвертий зміст і, звичайно, психологічний склад особистості.

У ряді випадків перед самогубством військовослужбовці складають передсмертні записки. У них звичайно звучать ідея самозвинувачення й містяться прохання про прощення їхніми близькими людьми. Іноді в записках обвинувачуються ті, хто явився, на думку суїцидента, винуватцем його вчинку.

У випадку невдалої спроби в постсуїцидальному періоді якийсь час спостерігається зберігання суїцидальних думок і намірів.

Треба пам'ятати, що можливість спроби повторного суїциду на найближчий рік збільшується в 100 разів, причому найбільша його можливість - у перші 1-2 місяці після спроби.

Афективні суїцидальні дії обумовлені надзвичайно сильним афектом, що виник у результаті раптової гострої події, що психотравмує, або під впливом акумуляції хронічних психотравм. Такі суїцидальні дії, як правило, несподівані для оточуючих, оскільки привід для їх скоєння найчастіше буває незначний, хоча для самого суїцидента є “останньою краплею”.

У відмінності від справжнього суїциду ідея самогубства з'являється у свідомості раптово і набуває непереборної спонукальної сили. Афективний суїцид, незважаючи на

ЗМІСТ

Сутність порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	3
1.1. Фактори, що сприяють виникненню і розвитку порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	3
1.2. Основні причини порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	4
1.3. Основні форми прояву та види порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	5
1.4. Суб'єкти порушень статутних правил взаємовідносин	6
1.5. Основні ознаки наявності порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями у військовій частині, підрозділі.....	6
Профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	7
2.1. Основні вимоги щодо організації профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	7
2.2. Загальна профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями.....	8
2.3 Спеціальна профілактика порушень статутних правил взаємовідносин	13
2.4 Алгоритм поетапної профілактики порушень статутних правил взаємовідносин	15
Профілактика попередження суїцидальних проявів серед військовослужбовців.....	20
Рекомендації щодо переліку профілактичних заходів	41
Методичні рекомендації командирам військових частин (підрозділів) щодо організації профілактики порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями	45
Методика підведення підсумків службово-бойової діяльності та стану військової дисципліни у військовій частині (підрозділі)	62
Методичні рекомендації щодо порядку організації та проведення звільнення в запас військовослужбовців строкової служби	76
Порадник з організації урочистих зборів з нагоди звільнення офіцерів і прапорщиків з військової служби.....	85
Методика організації індивідуально-виховної роботи у військовій частині.....	93
Методичні рекомендації щодо управлінської діяльності у військовій частині..	98

Методичні рекомендації щодо вдосконалення управлінської діяльності командирів.....	129
Методичні рекомендації щодо планування гуманітарного, соціального забезпечення, виховної роботи у військовій частині, підрозділі	145
Методичні рекомендації щодо організації та проведення культурно-виховної і просвітницької роботи у підрозділі.....	149
Рекомендації щодо оцінки морально-психологічного стану особового складу та військової дисципліни	174
Методичний посібник щодо роз'яснення антикорупційного законодавства та механізму протидії корупції у ЗС України	184
Система роботи керівного складу щодо зміцнення військової дисципліни та правопорядку у військовій частині (підрозділі) (розробка військової частини А0515).....	193
Методичні рекомендації щодо порядку проведення засідання Рад сержантів у військових частинах Збройних Сил України.	202
Методичні рекомендації щодо організації інформаційної роботи у Збройних Сил України.	204
Методичні рекомендації по проведенню Дня інформування.....	207
Додатки для проведення воєнно-ідеологічної підготовки з особовим складом Збройних Сил України.....	209
Типові заходи роботи з особовим складом у частині на місяць.....	217
Організаційно-методичні вказівки щодо організації роботи з особовим складом у Збройних Силах України у 2014 році	225

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

ЗБІРНИК МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З С У

ЩОДО:

- СУТНОСТІ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОРУШЕНЬ СТАТУТНИХ ПРАВИЛ
- ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ
- УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ
- ПЛАНУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ,
- ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗСУ
- ОЦІНКИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ
- РОЗ'ЯСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ЗСУ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 14.06.2023. Формат 60x84 1/8.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 29,75.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

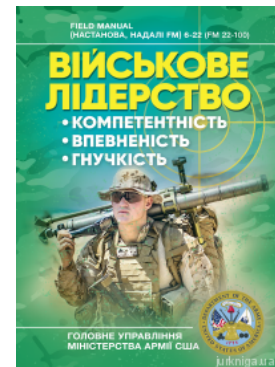
Книги, які можуть вас зацікавити

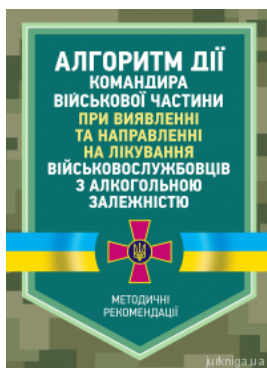
Військове документування та діловодство

Психологічна підготовка військовослужбовців ЗСУ. Довідковий матеріал для проведення занять

Військове лідерство: компетентність, впевненість, гнучкість. Універсальний навчальний посібник для рейнджерів

Алгоритм дії командира військової частини при виявленні та направленні на лікування військовослужбовців з алкогольною залежністю

Посібник для фахівців служб персоналу військових частин Збройних Сил України (в умовах воєнного стану)

Смуга реакції лідера (курс лідерства)

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)